
कविकुलगुरु-कालिदास-संस्कृत-विश्वविद्यालयः

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र M 693 विषय पुराण

नाव. श्रीव्यासस्तवराज, अनुस्मृति, गजेन्द्रमोक्ष (मुद्रित)

लेखक/लिपीकार —

पृष्ठ 71 काळ शके 1809 पूर्ण/अपूर्ण

॥ श्री ॥

॥ भीष्मस्तवराज: अनुस्मृतिः गजेन्द्रमोक्षश्च ॥

॥ अथ भीष्मस्तवराजः प्रारभ्यते ॥



श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगोपालकृष्णाय
नमः ॥ जनमेजय उवाच ॥ शरतल्पे
शयानस्तु भारतानां पितामहः ॥ कथ
मुत्सृष्टवान् देहं कं च योगमधारयत्
॥ १ ॥ वैशंपायन उवाच ॥ शृणुष्वाव
हितो राजन् शुचिर्भूत्वा समाहितः ॥
भीष्मस्य कुरुशार्दूल देहोत्सर्गं महात्म

नः ॥ २ ॥ निवृत्तमात्रे त्वयन उत्तरे वै दिवाकरे ॥ समावेशयदात्मानमात्मन्येव समाहितः ॥ ३ ॥ शुक्लपक्षस्य चाष्टम्यां माघमासस्य पार्थिव ॥ प्राजापत्ये च नक्षत्रे मध्यं प्राप्ते दिवाकरे॥४॥ विकर्णांशुरिवादित्यो भीष्मः शरशतैश्चितः ॥ शुशुभे परया लक्ष्म्या वृतो ब्राह्मणसत्तमैः ॥ ५ ॥ व्यासेन वेदविदुषा नारदेन सुरर्षिणा ॥ देवरातेन वात्स्येन तथा तेन सुमंतुना ॥ ६ ॥ तथा जैमिनिना चैव पैलेन च महात्मना॥ शांडिल्यदेवालाभ्यां च मैत्रेयेण च धीमता ॥ ७ ॥ असितेन वसिष्ठेन कौशिकेन महात्मना ॥ हारीतरोमशाभ्यां

च तथात्रेयेण धीमता ॥८॥ बृहस्पति
श्च शुक्रश्च च्यवनश्च महामुनिः ॥ सन
त्कुमारकपिलौ वाल्मीकिस्तुंबुरुः कुरुः
॥ ९ ॥ मौद्गल्यो भार्गवो रामस्तृणबिं
दुर्महामुनिः ॥ पिप्पलादश्च वायुश्च सं
वर्तः पुलहः कचः ॥ १० ॥ कश्यपश्च
पुलस्त्यश्च क्रतुर्दक्षः पराशरः॥मरीचिरं

गिराः कण्वो गौतमो गालवो मुनिः
॥ ११ ॥ धौम्यो विभांडो मांडव्यो धौ
म्रः कृष्णोनुभौतिकः ॥ उलूकः परमो
विप्रो मार्कंडेयो महामुनिः॥१२॥ भा
स्करः पूरणः कृष्णः सूतः परमधार्मिकः॥
शैब्येन याज्ञवल्क्येन शंखेन लिखिते
न च ॥ १३ ॥ एतैश्चान्यैर्मुनिगणैर्महा

भार्गैर्महात्मभिः ॥ श्रद्धादमपुरस्कारै
र्वृतश्चंद्र इव ग्रहैः ॥१४॥ भीष्मस्तु पुरु
षव्याघ्र कर्मणा मनसा गिरा ॥ शरत
ल्पगतः कृष्णं प्रदध्यौ प्रांजलिः शुचिः
॥१५॥ स्वरेण हृष्टपुष्टेन तुष्टाव मधुसूद
नम् ॥ योगेश्वरं पद्मनाभं विष्णुं जिष्णुं
जगत्प्रभुम् ॥ १६ ॥ कृतांजलिः शुचि

र्भूत्वा वाग्विदां प्रवरः प्रभुः ॥ भीष्मः
परमधर्मात्मा वासुदेवमथास्तुवत् १७
भीष्म उवाच ॥ आरिराधयिषुः कृष्णं
वाचं जिगदिषाम्यहम् ॥ तया व्याससमासिन्या प्रीयतां पुरुषोत्तमः ॥ १८ ॥
शुचिं शुचिषदं हंसं तत्पदं परमेष्ठिनम्॥
मुक्त्वा सर्वात्मनात्मानं तं प्रपद्ये प्रजा

पतिम् ॥ १९ ॥ अनाद्यं तत् परं ब्रह्म न देवा नर्षयो विदुः ॥ एकोऽयं भगवान् देवो धाता नारायणो हरिः ॥२०॥ नारायणादृषिगणास्तथा सिद्धमहोरगाः ॥ देवा देवर्षयश्चैव तं विदुः परमव्ययम् ॥ २१॥ वेवदानवगंधर्वा यक्षराक्षसपन्नगाः ॥ यं न जानंति को ह्येषः

कुतो वा भगवानिति ॥ २२ ॥ यस्मिन्विश्वानि भूतानि तिष्ठंति च विशंति च ॥ गुणभूतानि भूतेशे सूत्रे मणिगणा इव ॥ २३ ॥ यस्मिन्नित्ये तते तंतौ दृढे स्त्रगिव तिष्ठति॥ सदसद्ग्रथितं विश्वं विश्वांगे विश्वकर्मणि ॥ २४ ॥ हरिं सहस्त्रशिरसं सहस्त्रचरणेक्षणम् ॥ सह

स्रबाहुमुकुटं सहस्रवदनोज्ज्वलम् २५
प्राहुर्नारायणं देवं यं विश्वस्य परायण
म् ॥ अणीयसामणीयांसं स्थविष्ठं च
स्थवीयसाम् ॥२६॥ गरीयसां गरिष्ठं च
श्रेष्ठं च श्रेयसामपि ॥ यं वाकेष्वनुवा
केषु निषत्सूपनिषत्सु च ॥२७॥ गृणं
ति सर्वकर्माणं सत्यं सत्येषु सामसु ॥

चतुर्भिश्चतुरात्मानं सत्त्वस्थं सात्वतां
पतिम् ॥ २८ ॥ यं दिव्यैर्देवमर्चंति गु
ह्यैः परमनामभिः ॥ यस्मिन्नित्यं तपस्त
प्तं यदंगेष्वनुतिष्ठति ॥ २९ ॥ सर्वात्मा
सर्ववित्सर्वः सर्वगः सर्वभावनः ॥ यं
देवं देवकी देवी वसुदेवादजीजनत्
॥ ३० ॥ भूमेश्च ब्रह्मणो गुप्त्यै दीप्तम

ग्निमिवारणिः ॥ यमनन्यो व्यपेताशी
रात्मानं वीतकल्मषम् ॥ ३१ ॥ इष्ट्वा
ऽऽनंत्याय गोविंदं पश्यत्यात्मानमा
त्मनि ॥ अतिवाय्विंद्रकर्माणमतिसू
र्याग्नितेजसम् ॥ ३२ ॥ अतिबुद्धींद्रि
यात्मानं तं प्रपद्ये प्रजापतिम् ॥ पुरा
णे पुरुषं प्रोक्तं ब्रह्म प्रोक्तं युगादिषु ३३

क्षये संकर्षणं प्रोक्तं तमुपास्यमुपास्महे॥
यमेकं बहुधात्मानं प्रादुर्भूतमधोक्षज
म् ॥ ३४ ॥ नान्यं भक्ताः क्रियावंतो य
जंते सर्वकामदम् ॥ यं प्राहुर्जगतः को
शं यस्मिन्सन्निहिताः प्रजाः ॥ ३५ ॥
यस्मिन् लोकाः स्फुरंतीमे जले शकुन
यो यथा ॥ ऋतमेकाक्षरं ब्रह्म यत्तत्स

दसतः परम् ॥ ३६ ॥ अनादिमध्यपर्यं
तं न देवा नर्षयो विदुः॥ यं सुरासुरगंध
र्वाः ससिद्धर्षिमहोरगाः ॥ ३७ ॥ प्रय
ता नित्यमर्चंति परमं दुःखभेषजम् ॥
अनादिनिधनं देवमात्मयोनिं सनात
नम् ॥ ३८ ॥ अवितर्क्यमविज्ञेयं हरिं
नारायणं प्रभुम् ॥ यं वै विश्वस्य कर्तारं

जगतस्तस्थुषां पतिम् ॥ ३९ ॥ वदंति ज
गतोऽध्यक्षमक्षरं परमं पदम् ॥ हिरण्य
वर्णो यो गर्भो दितेर्दैत्यनिषूदनः ॥ ४० ॥
एको द्वादशधा जज्ञे तस्मै सूर्यात्मने
नमः ॥ शुक्ले देवान् पितॄन् कृष्णे तर्पय
त्यमृतेन यः ॥ ४१ ॥ यश्च राजा द्वीजा
तीनां तस्मै सोमात्मने नमः ॥ महत

स्तमसः पारे पुरुषं ह्यतितेजसम्॥४२॥
यं ज्ञात्वा मृत्युमत्येति तस्मै ज्ञेयात्म
ने नमः॥ऋग्यजुःसामाथर्वाणं दशार्धं
हविरात्मकम् ॥ ४३॥ यं बृहंतं बृहत्यु
क्थं यमिनो यं महाध्वरे ॥ यं विप्रसं
घा गायंति तस्मै वेदात्मने नमः॥४४॥
यं सप्ततंतुं तन्वंति तस्मै यज्ञात्मने

नमः ॥ चतुर्भिश्च चतुर्भिश्च द्वाभ्यां
पंचभिरेव च॥ हूयते च पुनर्द्वाभ्यां त
स्मै होमात्मने नमः ॥४५॥ यः सुपर्णो
यजुर्नाम छंदोगात्रस्त्रिवृच्छिराः॥रथंत
रं बृहत्साम तस्मै स्तोत्रात्मने नमः
॥ ४६ ॥ यः सहस्रसमे सत्रे यज्ञे विश्व
सृजामृषिः ॥ हिरण्यपक्षः शकुनिस्त

स्मै तार्क्ष्यात्मने नमः ॥ ४७ ॥ पदांग
संधिपर्वाणं स्वरव्यंजनभूषणम् ॥ यमा
हुश्चाक्षरं नित्यं तस्मै वागात्मने नमः
॥ ४८ ॥ यज्ञांगो यो वराहो वै भूत्वा
गामुज्जहार ह ॥ लोकत्रयहितार्थाय त
स्मै वीर्यात्मने नमः ॥ ४९ ॥ यः शेते
योगमास्थाय पर्यंके नागभूषिते ॥ फ

णासहस्त्ररचिते तस्मै निद्रात्मने नमः
॥ ५० ॥ यश्चिनोति सतां सेतुमृतेना
मृतयोनिना ॥ धर्मार्थं व्यवहारार्थं
तस्मै सत्यात्मने नमः ॥ ५१ ॥ यं पु
नर्धर्मचरणाः पृथग्धर्मफलैषिणः ॥ पृ
थग्धर्मैः समर्चंति तस्मै धर्मात्मने न
मः ॥ ५२ ॥ यतः सर्वे प्रसूयंते ह्यनंगा

च्चैव देहिनः ॥ उन्मादः सर्वभूतानां त
स्मै कामात्मने नमः ॥५३॥ यत्तद्व्यक्त
स्थमव्यक्तं विचिन्वंति महर्षयः ॥ क्षेत्रे
क्षेत्रज्ञमासीनं तस्मै क्षेत्रात्मने नमः
॥ ५४ ॥ यं त्रिधात्मानमात्मस्थं वृतं
षोडशभिर्गुणैः॥ प्राहुः सप्तदशं सांख्या
स्तस्मै सांख्यात्मने नमः ॥ ५५ ॥

यं विनिद्रा जितश्वासाः शांता दांता
जितेंद्रियाः ॥ ज्योतिः पश्यंति युंजा
नास्तस्मै योगात्मने नमः ॥ ५६ ॥ अ
पुण्यपुण्योपरमे यं पुनर्भवनिर्भयाः ॥
शांताः संन्यासिनो यांति तस्मै मोक्षा
त्मने नमः ॥५७॥ योऽसौ युगसहस्त्रां
ते प्रदीप्तार्चिर्विभावसुः ॥ संक्षोभयति

भूतानि तस्मै घोरात्मने नमः ॥५८॥ संभक्ष्य सर्वभूतानि कृत्वा चैकार्णवं जगत् ॥ बालः स्वपिति यश्चैकस्तस्मै मायात्मने नमः ॥ ५९ ॥ अजस्य नाभ्यां संभूतं यस्मिन्विश्वं प्रतिष्ठितम् ॥ पुष्करं पुष्कराक्षस्य तस्मै पद्मात्मने नमः ॥ ६० ॥ सहस्रशिरसे चैव पुरुषायामितात्मने॥चतुःसमुद्रपर्यंके योगनिद्रात्मने नमः ॥ ६१ ॥ यस्य केशेषु जीमूता नद्यः सर्वांगसंधिषु ॥ कुक्षौ समुद्राश्चत्वारस्तस्मै तोयात्मने नमः ॥ ६२॥ यस्मात्सर्वाः प्रसूयंते सर्गप्रलयविक्रियाः ॥ यस्मिंश्चैव प्रलीयंते तस्मै हेत्वात्मने नमः ॥ ६३॥ यो नि

षण्णो भवेद्रात्रौ दिवा भवति धिष्ठितः॥
इष्टानिष्टस्य च द्रष्टा तस्मै द्रष्ट्रात्मने
नमः ॥ ६४ ॥ अकुंठं सर्वकार्येषु धर्म
कार्यार्थमुद्यतम् ॥ वैकुंठस्य हि तद्रूपं
तस्मै कार्यात्मने नमः ॥ ६५ ॥ विभ
ज्य पंचधात्मानं वायुभूतः शरीरगः॥
यश्चेष्टयति भूतानि तस्मै वाय्वात्मने
नमः ॥ ६६ ॥ ब्रह्म वक्रं भुजौ क्षत्रं कृ
त्स्नमूरूदरं विशः ॥ पादौ यस्याश्रिताः
शूद्रास्तस्मै वर्णात्मने नमः ॥ ६७ ॥
युगेष्वावर्तमानेषु मासर्त्वयनहायनैः॥
सर्गप्रलययोः कर्ता तस्मै कालात्मने
नमः ॥ ६८ ॥ यस्याग्निरास्यं द्यौर्मूर्धा
खं नाभिश्चरणौ क्षितिः ॥ सूर्यश्चक्षुर्दि

शः श्रोत्रे तस्मै लोकात्मने नमः ६९
परः कालात् परो यज्ञात्परात्परतरो
हि यः ॥ अनादिरादिर्विश्वस्य तस्मै वि
श्वात्मने नमः ॥ ७० ॥ विषये वर्तमा
नो यस्तं वैशेषिकनिर्गुणैः ॥ प्राहुर्विष
यगोप्तारं तस्मै गोप्त्रात्मने नमः ७१
अन्नपानेंधनमयो रसप्राणविवर्धनः ॥

यो धारयति भूतानि तस्मै प्राणात्म
ने नमः ॥ ७२ ॥ पिंगेक्षणसटं यस्य रू
पं दंष्ट्रानखायुधम् ॥ दानवेंद्रांतकरणं
तस्मै दृप्तात्मने नमः॥७३॥ रसातलग
तः श्रीमाननंतो भगवान्विभुः॥जगद्धा
रयते कृत्स्नं तस्मै वीर्यात्मनेनमः ७४
यो मोहयति भूतानि स्नेहपाशानुबंध

नैः ॥ सर्गस्य रक्षणार्थाय तस्मै मोहा
त्मने नमः ॥ ७५ ॥ भूतलातलमध्य
स्थो हत्वा तु मधुकैटभौ ॥ उद्धृता येन
वै वेदास्तस्मै मत्स्यात्मने नमः॥७६॥
ससागरवनां बिभ्रत्सप्तद्वीपां वसुंधरा
म् ॥ यो धारयति पृष्ठेन तस्मै कूर्मा
त्मने नमः ॥ ७७ ॥ एकार्णवे हि म
ग्नां तां वाराहं रूपमास्थितः ॥ उद्दधा
र महीं योऽसौ तस्मै क्रोडात्मने नमः
॥ ७८ ॥ नारसिंहं वपुः कृत्वा यस्त्रैलो
क्यभयंकरम् ॥ हिरण्यकशिपुं जघ्ने त
स्मै सिंहात्मने नमः ॥ ७९ ॥ वामनं
रूपमास्थाय बलिं संयम्य मायया ॥
इमे क्रांतास्त्रयो लोकास्तस्मै क्रांतात्म

ने नमः॥८०॥ जमदग्निसुतो भूत्वा रा
मः परशुधृक् विभुः॥ सहस्रार्जुनहंतैव
तस्मै उग्रात्मने नमः॥८१॥ रामो दा
शरथिर्भूत्वा पौलस्त्यकुलनंदनम्॥ ज
घान रावणं संख्ये तस्मै क्षत्रात्मने न
मः॥८२॥ वसुदेवसुतः श्रीमान्वासुदे
वो जगत्पतिः॥ जहार वसुधाभारं त
स्मै कृष्णात्मने नमः॥८३॥ बुद्धरूपं स
मास्थाय सर्वरूपपरायणः॥ मोहयन्स
र्वभूतानि तस्मै मोहात्मने नमः॥८४॥
हनिष्यति कलेरंते म्लेच्छांस्तुरगवाह
नः॥ धर्मसंस्थापनार्थाय तस्मै वल्क्या
त्मने नमः॥८५॥ आत्मज्ञानमिदं
ज्ञानं ज्ञात्वा पंचस्ववस्थितः॥ यं ज्ञाने

नाधिगच्छंति तस्मै ज्ञानात्मने नमः
॥ ८६ ॥ अप्रमेयशरीराय सर्वतो बुद्धि
चक्षुषे ॥ अपारपरिमेयाय तस्मै दिव्या
त्मने नमः॥८७॥ जटिने दंडिने नित्यं
लंबोदरशरीरिणे ॥ कमंडलुनिषंगाय त
स्मै ब्रह्मात्मने नमः ॥ ८८ ॥ शूलिने
त्रिदशेशाय त्र्यंबकाय महात्मने ॥ भ

स्मदिग्धोर्ध्वलिंगाय तस्मै रुद्रात्मने
नमः ॥ ८९ ॥ चंद्रार्धकृतशीर्षाय व्या
लयज्ञोपवीतिने ॥ पिनाकशूलहस्ताय
तस्मा उग्रात्मने नमः ॥ ९० ॥ पं
चभूतात्मभूताय भूतादिनिधनाय च॥
अक्रोधद्रोहमोहाय तस्मै शांतात्मने
नमः ॥ ९१ ॥ यस्मिन् सर्वे यतः

सर्वे यः सर्वे सर्वतश्च यः ॥ यश्च स
र्वमयो देवस्तस्मै सर्वात्मने नमः ॥
॥ ९२ ॥ विश्वकर्मन्नमस्तेऽस्तु विश्वा
त्मा विश्वसंभवः ॥ अपवर्गस्थभूतानां
पंचानां परतः स्थितः ॥ ९३ ॥ न
मस्ते त्रिषु लोकेषु नमस्ते परतस्त्रिषु ॥
नमस्ते त्रिषु सर्वेषु त्वं हि सर्वमयो

निधिः ॥ ९४ ॥ नमस्ते भगवन्विष्णो
लोकानां प्रभवाप्यय ॥ त्वं हि कर्ता
हृषीकेश संहर्ता च पराजितः ॥ ९५ ॥
तेन पश्यामि भगवन् दिव्येषु त्रिषु
वर्त्मसु ॥ तच्च पश्यामि तत्त्वेन यत्ते
रूपं सनातनम् ॥ ९६ ॥ दिवं ते शि
रसा व्याप्तं पद्भ्यां देवी वसुंधरा ॥

विक्रमेण त्रयो लोकाः पुरुषोऽसि स
नातनः ॥ ९७ ॥ दिशो भुजा रविश्च
क्षुर्वीर्यं शुक्रः प्रजापतिः ॥ सप्त मार्गा
निरुद्धास्ते वायोरमिततेजसः ॥ ९८ ॥
अतसीपुष्पसंकाशं पीतकौशेयवासस
म् ॥ नमस्यंति च गोविंदं न तेषां वि
द्यते भयम् ॥९९॥ नमो नरकसंत्रास

रक्षामंडलकारिणे ॥ संसारनिम्नगाव
र्ततरिकाष्ठाय विष्णवे ॥ १०० ॥ नमो
ब्रह्मण्यदेवाय गोब्राह्मणहिताय च ॥
जगद्धिताय कृष्णाय गोविंदाय नमो
नमः॥१॥प्राणकांतारपाथेयं संसारच्छे
दभेषजम् ॥दुःखशोकपरित्राणं हरिरि
त्यक्षरद्वयम् ॥ २ ॥ यथा विष्णुमयं स

त्यं यथा विष्णुमयं जगत् ॥ यथा वि
ष्णुमयं सर्वं पापं नाशयते तथा ॥ ३ ॥
त्वां प्रपन्नाय भक्ताय गतिमिष्टां जि
गीषवे ॥ यच्छ्रेयः पुंडरीकाक्ष तद्ध्याय
स्व सुरेश्वर ॥४॥ इति विद्यातपोयोनि
रयोनिर्विष्णुरीडितः॥ वाग्यज्ञेनार्चितो
देवः प्रीयतां मे जनार्दनः ॥ ५ ॥ ना

रायणपरं ब्रह्म नारायणपरं तपः ॥ ना
रायणपरं चेदं सर्वं नारायणात्मकम्
॥६॥ वैशंपायन उवाच॥ एतावदुक्त्वा
वचनं भीष्मस्तद्गतमानसः ॥ नम इ
त्येव कृष्णाय प्रणाममकरोत्तदा ॥७॥
अभिगम्य तु योगेन भक्तिं भीष्मस्य
माधवः ॥ त्रैलोक्यदर्शने ज्ञानं दिव्यं

दत्वा ययौ हरिः ॥ ८ ॥ तस्मिन्नुपरते शब्दे ततस्ते ब्रह्मवादिनः ॥ भीष्मं वाग्भिर्बाष्पकंठास्तमानर्चुर्महामातिम् ९ ते स्तुवंतश्च विप्राग्र्याः केशवं पुरुषोत्तमम् ॥ भीष्मं च शनकैः सर्वे प्रशशंसुः पुनः पुनः ॥ १० ॥ यं योगिनः प्राणवियोगकाले यत्नेन चित्ते विनिवेशयंति ॥

साक्षात्पुरस्ताद्धरिमीक्षमाणः प्राणान् जहौ प्राप्तकालो हि भीष्मः ॥ ११ ॥ शुक्लपक्षे दिवा भूमौ गंगायां चोत्तरायणे ॥ धन्यास्तात मरिष्यंति हृदयस्थे जनार्दने ॥ १२ ॥ विदित्वा भक्तियोगं तु भीष्मस्य पुरुषोत्तमः ॥ सहसोत्थाय संतुष्टो यानमेवाभ्यपद्यत ॥ १३ ॥ केशवः

सात्यकिश्चैव रथेनैकेन जग्मतुः ॥ अपरेण महात्मानौ युधिष्ठिरधनंजयौ ॥ १४ ॥ भीमसेनो यमौ चोभौ रथमेकं समास्थिताः ॥ कृपो युयुत्सुः सूतश्च संजयश्चापरं रथम् ॥ १५॥ ते रथैर्नगराकारैः प्रयाताः पुरुषर्षभाः ॥ नेमिघोषेण महता कंपयंतो वसुंधराम् ॥ १६ ॥

ततो गिरः पुरुषवरस्तवान्विता द्विजेरिताः पथि सुमनाः स शुश्रुवे ॥ कृतांजलिं प्रणतमथापरं जनं स केशिहा मुदितमनाभ्यनंदत ॥ १७॥ अनादिनिधनं विष्णुं सर्वलोकमहेश्वरम् ॥ धर्माध्यक्षं स्तुवन्नित्यं सर्वपापैः प्रमुच्यते॥ १८॥इमं स्तवं यः पठति शार्ङ्गधन्वनः शृणो

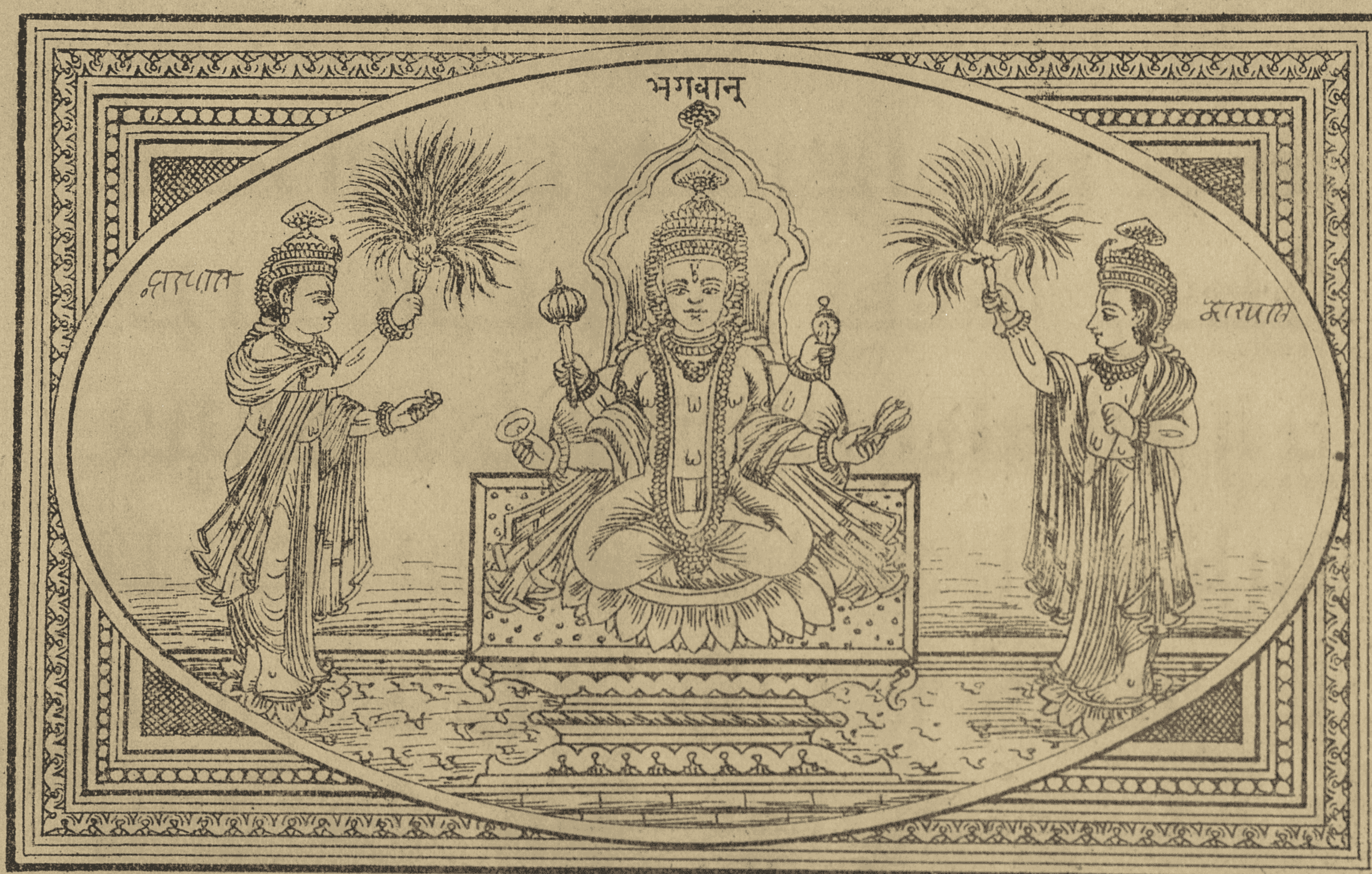
ति वा भक्तिसमन्वितो जनः ॥ स चक्र धृक् प्रतिहतसर्वकल्मषो जनार्दनं प्रविशति देहसंक्षये ॥ १९ ॥ अशानिशितसुधारं यस्य चक्रं सुचारु मणिकनकविचित्रे कुंडले यस्य कर्णे ॥ भ्रमरशतसहस्रैः सेविता यस्य माला असुरकुलनिहंता प्रीयतां वासुदेवः ॥ २० ॥ स्त

वराजः समाप्तोऽयं विष्णोरद्भुतकर्मणः ॥ गांगेयेन पुरा गीतो महापातकनाशनः ॥२१॥ श्रीभगवानुवाच ॥ यः संपठेदिदं स्तोत्रं मम जन्मानुकीर्तनम् ॥ देवलोकमतिक्रम्य तस्य लोको यथा मम ॥ १२२ ॥ इति श्रीमन्महाभारते शतसाहस्र्यां संहितायां वैया

सिक्यां शांतिपर्वणि भीष्मयुधिष्ठिरसंवादे भीष्मस्तवराजः समाप्तः ॥ ॥

॥ इति भीष्मस्तवराजः समाप्तः ॥

॥ अथ अनुस्मृतिः प्रारभ्यते ॥



श्रीगणेशाय नमः श्रीगोपालकृष्णाय न
मः ॥ शतानीक उवाच ॥ महामते म
हाप्राज्ञ सर्वशास्त्रविशारद ॥ अक्षीण
कर्मबंधस्तु पुरुषो द्विजसत्तम ॥१॥ स
ततं किं जपेत् जाप्यं विबुधः किमनु
स्मरन् ॥ मरणे यज्जपेज्जाप्यं यं च भा
वमनुस्मरन् ॥२॥ यं च ध्यात्वा द्विज

श्रेष्ठ पुरुषो मृत्युमागतः ॥ परं पदम
वाप्नोति तन्मे वद महामुने ॥ ३ ॥ शौ
नक उवाच ॥ इदमेव महाप्राज्ञ पृष्टवां
श्च पितामहम् ॥ भीष्मं धर्मभृतां श्रेष्ठं
धर्मपुत्रो युधिष्ठिरः ॥ ४ ॥ युधिष्ठिर उ
वाच ॥ पितामह महाप्राज्ञ सर्वशास्त्र
विशारद ॥ प्रयाणकाले किं चिंत्यं मुमु

क्षोस्तत्त्वचिंतकैः ॥ ५ ॥ किंनु स्मरन् कु
रुश्रेष्ठ मरणे पर्युपस्थिते ॥ प्राप्नुयां पर
मां सिद्धिं श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ॥ ६ ॥
भीष्म उवाच ॥ तद्युक्तं स्वहितं सूक्ष्मं
प्रश्नमुक्तं त्वयाऽनघ ॥ शृणुष्वावहितो
राजन्नारदेन पुरा श्रुतम् ॥ ७ ॥ श्रीव
त्सांकं जगद्बीजमनंतं लोकसाक्षिणम् ॥

पुरा नारायणं देवं नारदः परिपृष्टवान् ॥ ८ ॥ नारद उवाच ॥ त्वमक्षरं परं ब्रह्म निर्गुणं तमसः परम् ॥ आहुर्वेद्यं परं धाम ब्रह्माणं कमलोद्भवम् ॥ ९ ॥ भगवन् भूतभव्येश श्रद्दधानैर्जितेंद्रियैः॥ कथं भक्तै र्विचिंत्योऽसि योगिभिर्मोक्षकांक्षिभिः ॥१० ॥ किं नु जाप्यं जपेन्नित्यं कल्प उत्थाय मानवः ॥ कथं जपेत्सदा ध्यायेद् ब्रूहि तत्त्वं सनातनम् ॥ ११ ॥भीष्म उवाच ॥ श्रुत्वा च तस्य देवर्षेर्वाक्यं वाक्यविशारदः ॥ प्रोवाच भगवान्विष्णुर्नारदाय च धीमते॥१२॥ श्रीभगवानुवाच ॥ हंत ते कथयिष्यामि इमां दिव्यामनुस्मृतिम् ॥ मरणे

मामनुस्मृत्य प्राप्नोति परमां गतिम्
॥ १३ ॥ यामधीत्य प्रयाणे तु मद्भा
वायोपपद्यते ॥ ॐकारमग्रतः कृत्वा
मां नमस्कृत्य नारद ॥ १४ ॥ एकाग्रः
प्रयतो भूत्वा इमं मंत्रमुदीरयेत् ॥ ॐ
नमो भगवते वासुदेवाय इत्ययम् १५
अवशेनापि यन्नाम्नि कीर्तिते सर्वपात

कैः ॥ पुमान् विमुच्यते सद्यः सिंहत्र
स्तैर्मृगैरिव ॥ १६ ॥ क्षराक्षरविसृष्टस्तु
प्रोच्यते पुरुषोत्तमः ॥ अव्यक्तं शाश्व
तं देवं प्रभवं पुरुषोत्तमम् ॥ १७ ॥ प्र
पद्ये पुंडरीकाक्षं देवं नारायणं हरिम्॥
लोकनाथं सहस्राक्षमक्षरं परमं पदम्
॥ १८ ॥ भगवंतं प्रपन्नोस्मि भूतभव्य

भवत्प्रभुम् ॥ स्त्रष्टारं सर्वलोकानामनं
तं विश्वतोमुखम् ॥ १९ ॥ पद्मनाभं
हृषीकेशं प्रपद्ये सत्यमच्युतम् ॥ हिर
ण्यगर्भममृतं भूगर्भं तमसः परम् २०
प्रभोः प्रभुमनाद्यं च प्रपद्ये तंरविप्रभ
म् ॥ सहस्त्रशीर्षकं देवं महर्षै सत्त्वभा
वनम् ॥२१॥ प्रपद्ये सूक्ष्ममचलं वरेण्य

मनघं शुचिम् ॥ नारायणं पुराणेशं यो
गावासं सनातनम् ॥ २२ ॥ संयोगं स
र्वभूतानां प्रपद्ये ध्रुवमीश्वरम् ॥ यः पुरा
प्रलये प्राप्ते नष्टे स्थावरजंगमे ॥ २३ ॥
ब्रह्मादिषु प्रलीनेषु नष्टे लोके चराचरे॥
एकस्तिष्ठति विश्वात्मा स मे विष्णुः प्र
सीदतु॥ २४ ॥ यः प्रभुः सर्वलोकानां

येन सर्वमिदं ततम् ॥ चराचरगुरुर्देवः स मे विष्णुः प्रसीदतु ॥ २५ ॥ आभूत संप्लवे चैव प्रलीने प्रकृतौ महान् ॥ योऽवतिष्ठति विश्वात्मा स मे विष्णुः प्रसीदतु ॥ २६ ॥ येन क्रांतास्त्रयो लोका दानवाश्च वशीकृताः ॥ शरण्यः सर्वलोकानां स मे विष्णुः प्रसीदतु ॥ २७ ॥ यस्य

हस्ते गदा चक्रं गरुडो यस्य वाहनम् ॥ शंखः करतले यस्य स मे विष्णुः प्रसीदतु ॥२८॥ कार्यं क्रिया च करणं कर्ता हेतुः प्रयोजनम् ॥ अक्रियाकरणे कार्ये स मे विष्णुः प्रसीदतु ॥ २९ ॥ चतुर्भिश्च चतुर्भिश्च द्वाभ्यां पंचभिरेव च ॥ हूयते च पुनर्द्वाभ्यां स मे विष्णुः प्रसी

दतु॥३०॥शमीगर्भस्य यो गर्भस्तस्य ग
र्भस्य यो रिपुः॥रिपुगर्भस्ययो गर्भः स मे
विष्णुः प्रसीदतु॥३१॥अग्निसोमार्कता
राणां ब्रह्मरुद्रेंद्रयोगिनाम्॥ यस्तेजयति
तेजांसि स मे विष्णुः प्रसीदतु ॥ ३२॥ प
र्जन्यः पृथिवी सस्यं कालो धर्मः क्रिया
फलम् ॥ गुणाकरः स मे बभ्रुर्वासुदेवः प्र

सीदतु ॥ ३३ ॥ योगावास नमस्तुभ्यं
सर्ववास वरप्रद ॥ हिरण्यगर्भ यज्ञांग
पंचगर्भ नमोऽस्तु ते ॥ ३४ ॥ चतुर्भू
तपरं धाम लक्ष्म्यावास सदाच्युत ॥
शब्दादिवासनान्योऽसि वासुदेव प्रधा
नकृत्॥३५॥अजः संगमनः पार्थो ह्य
मूर्तिर्विश्वमूर्तिधृक् ॥ श्रीः कीर्तिः पंच

कालज्ञो नमस्ते ज्ञानसागर ॥३६॥ अव्यक्ताद्व्यक्तमुत्पन्नमव्यक्ताद्यः परात्परः ॥ यस्मात् परतरं नास्ति तमस्मि शरणं गतः ॥ ३७ ॥ चिंतयंतो ह्यजं नित्यं ब्रह्मेशानादयः सुराः ॥ निश्चयं नाधिगच्छंति तमस्मि शरणं गतः ३८ जितेंद्रिया जितात्मानो ज्ञानध्यानपरायणाः ॥ यं प्राप्य न निवर्तंते तमस्मि शरणं गतः ॥ ३९ ॥ एकांशेन जगत्कृत्स्नमवष्टभ्य स्थितः प्रभुः ॥ अग्राह्यो निर्गुणो नित्यस्तमस्मि शरणं गतः॥४०॥सोमार्काग्निमयं तेजो या च तारामयी द्युतिः॥दिवि संजायते तेजः स महात्मा प्रसीदतु ॥ ४१ ॥ गुणात्मा

निर्गुणश्चान्यो रश्मिवांश्चेतनो ह्यजः ॥ सूक्ष्मः सर्वगतो देहः स महात्मा प्रसीदतु॥४२॥ अव्यक्तं सदधिष्ठानमचिंत्यं तमसः परम्॥ प्रकृतिः प्रकृतिं भुंक्ते स महात्मा प्रसीदतु॥४३॥क्षेत्रज्ञः पंचधा भुंक्ते प्रकृतिं पंचभिर्मुखैः ॥ महागुणांश्च यो भुंक्ते स महात्मा प्रसीदतु ॥४४॥

सांख्ययोगाश्च ये चान्ये सिद्धाश्च परमर्षयः ॥ यं विदित्वा विमुच्यंते स महात्मा प्रसीदतु ॥ ४५ ॥ अतींद्रिय नमस्तुभ्यं लिंगैर्व्यक्तैर्न मीयसे ॥ ये च त्वां नाभिजानंति तमस्मि शरणं गतः ॥ ४६ ॥ कामक्रोधविनिर्मुक्ता रागद्वेषविवर्जिताः ॥ अन्यभक्ता न जानंति

न पुनर्नारकी जनः ॥ ४७ ॥ एकांति
नो हि निर्द्वंद्वा निराशाः कर्मकारिणः
॥ ज्ञानाग्निदग्धकर्माणस्त्वां विशंति
मनस्विनः ॥ ४८ ॥ अशरीरं शरीरस्थं
समं सर्वेषु देहिषु ॥ पापपुण्यविनिर्मु
क्ता भक्तास्त्वां पर्युपासते ॥ ४९ ॥ अ
व्यक्तबुद्ध्यहंकारमनोभूतेंद्रियाणि च ॥

त्वयि तानि न तेषु त्वं तेषु तानि न
ते त्वयि ॥ ५० ॥ एकत्वाय च नान
न्यं ये विदुर्यांति ते परम् ॥ समत्वमिह
कांक्षेयं भक्त्या वै नान्यचेतसा ॥५१॥
चराचरमिदं सर्वं भूतग्रामं चतुर्विधम्॥
त्वयि तंतौ च तस्त्रोतं सूत्रे मणिगणा
इव॥५२॥स्त्रष्टा भोक्तासि कूटस्थो ह्यचिं

त्यः सर्वसंज्ञितः ॥ अकर्ता हेतुरहितः पृथगात्मा व्यवस्थितः ॥ ५३ ॥ न मे भूतेषु संयोगः पुनर्भवतु जन्मनि ॥ अहंकारेण बुद्ध्या वा न मे योगस्त्रिभिर्गुणैः ॥ ५४ ॥ न मे धर्मो ह्यधर्मो वा नारंभो जन्म वा पुनः ॥ जरामरणमोक्षार्थं त्वां प्रपन्नोऽस्मि सर्वगम् ॥५५॥ वि

षयैरिंद्रियैश्चापि न मे भूयः समागमः ॥ ईश्वरोऽसि जगन्नाथ किमतः परमुच्यते ॥ ५६ ॥ भक्तानां यद्धितं देव तत्ते हि त्रिदशेश्वर ॥ पृथिवीं यातु मे घ्राणं यातु मे रसनं जलम् ॥ ५७ ॥ रूपं हुताशने यातु स्पर्शो मे यातु मारुते ॥ श्रोत्रमाकाशमभ्येतु मनो वैकारि

कं पुनः ॥ ५८ ॥ इंद्रियाणि गुणान्यांतु स्वेषु स्वेषु च योनिषु ॥ पृथिवी यातु सलिलमापोऽग्निमनलोऽनिलम् ॥५९॥ वायुराकाशमभ्येतु मनश्चाकाशमेव च ॥ अहंकारं मनो यातु मोहनं सर्वदेहिनाम् ॥ ६०॥ अहंकारस्तथा बुद्धिं बुद्धिरव्यक्तमेव च ॥ प्रधानं प्रकृतिं या

तु गुणसाम्ये व्यवस्थिते ॥ ६१ ॥ विसर्गः सर्वकरणैर्गुणभूतैश्च मे भवेत् ॥ सत्वं रजस्तमश्चैव प्रकृतिं प्रविशंतु मे ॥ ६२ ॥ नैष्कैवल्यपदं देव कांक्षेऽहं ते परंतप ॥ एकीभावस्त्वया मेऽस्तु न मे जन्म भवेत् पुनः ॥ ६३ ॥ नमो भगवते तस्मै विष्णवे प्रभविष्णवे ॥ त्वद्भु

द्धिस्त्वद्गतप्राणस्त्वद्भक्तस्त्वत्परायणः ॥ ६४ ॥ त्वामेवाहं स्मरिष्यामि मरणे पर्यवस्थिते ॥ पूर्वदेहे कृता ये मे व्याधयः प्रविशंतु माम् ॥ ६५ ॥ अर्दयंतु च मां दुःखान्यृणं मे प्रतिमुच्यताम् ॥ अनुध्येयोऽसि मे देव न मे जन्म भवेत्पुनः ॥ ६६ ॥ अस्माद् ब्रवीमि कर्माणि ऋणं मे न भवेदिति ॥ उपतिष्ठंतु मां सर्वे व्याधयः पूर्वसंचिताः ॥ ६७ ॥ अनृणो गंतुमिच्छामि तद्विष्णोः परमं पदम् ॥ अहं भगवतस्तस्य मम वासः सनातनः ॥ ६८ ॥ तस्याहं न प्रणश्यामि स च मे न प्रणश्यति ॥ कर्मेंद्रियाणि संयम्य पंचभूतेंद्रियाणि च ॥ ६९ ॥ दशेंद्रियाणि

मनसि अहंकारं तथा मनः ॥ अहंकारं तथा बुद्धौ बुद्धिमात्मनि योजयेत् ७० आत्मबुद्धींद्रियं पश्येद्बुद्ध्या बुद्धेः परात्परम् ॥ एवं बुद्धेः परं बुद्ध्वा संस्तभ्यात्मानमात्मना ॥ ७१ ॥ ततो बुद्धेः परं बुद्ध्वा लभते न पुनर्भवम् ॥ मयायमिति तस्याहं येन सर्वमिदं ततम् ॥ ७२ ॥ आ

त्मन्यात्मनि संयोज्य परात्मानमनुस्मरेत् ॥ नमो भगवते तस्मै देहिनां परमात्मने ॥ ७३ ॥ नारायणाय भक्ताय एकनिष्ठाय शाश्वते ॥ हृदिस्थाय च भूतानां सर्वेषां च महात्मने ॥ ७४ ॥ इमामनुस्मृतिं दिव्यां वैष्णवीं पापनाशिनीम् ॥ स्वपन्विबुद्धश्च पठेद्यत्र यत्र

समभ्यसेत् ॥ ७५ ॥ मरणे समनुप्राप्ते यदेकं मामनुस्मरेत् ॥ अपि पापसमाचारः स याति परमां गतिम् ॥ ७६ ॥ यद्यहंकारमाश्रित्य यज्ञदानतपःक्रियाः ॥ कुर्वन् फलमवाप्नोति पुनरावर्तनं च तत् ॥ ७७ ॥ अभ्यर्चयन् पितॄन् देवान् पठन् जुह्वन् बलिंददन् ॥ ज्वलदग्नौ स्मरेद्यो मां लभते परमां गतिम् ॥ ७८ ॥ यज्ञो दानं तपश्चैव पावनानि मनीषिणाम् ॥ यज्ञदानतपस्तस्मात्कुर्याद्रागविवर्जितः ॥ ७९ ॥ पौर्णमास्याममावास्यां द्वादश्यां च तथैव च ॥ श्रावयेच्छ्रद्दधानश्च मद्भक्तश्च विशेषतः ॥८०॥ नम इत्येव यो ब्रूयान्मद्भक्तः श्र

द्वयान्वितः ॥ तस्याक्षयो भवेल्लोकः श्व
पाकस्यापि नारद ॥ ८१ ॥ किं पुनर्ये भ
जंते मां साधका विधिपूर्वकम् ॥ श्रद्धा
वंतो यतात्मानस्ते यांति परमां गतिम्
॥ ८२ ॥ कर्माण्याद्यंतवंतीह मद्भक्तो
ऽनंतमश्नुते ॥ मामेव तस्माद्देवर्षे ध्या
हि नित्यमतंद्रितः ॥ ८३ ॥ अज्ञानां

चैव यो ज्ञानं दद्याद्धर्मोपदेशतः ॥ कृ
त्स्नां वा पृथिवीं दद्याद्येन तुल्यं न तत्
फलम् ॥ ८४ ॥ तस्मात्सदेयं साधुभ्यो
जपं बंधभयापहम् ॥ अवाप्स्यति ततः
सिद्धिं प्राप्स्यते च पदं मम ॥ ८५ ॥ अ
श्वमेधसहस्रैश्च वाजपेयशतैरपि ॥
नासौ परमवाप्नोति मद्भक्तैर्यदवाप्यते

॥ ८६॥ भीष्म उवाच ॥ हरेः पृष्टं पुरा तेन नारदेन सुरर्षिणा ॥ यदुवाच ततः शंभुस्तदुक्तं समनुव्रतः ॥ ८७ ॥ त्वमप्येकमना भूत्वा ध्याहि ध्येहं गुणाधिकम् ॥ भजस्व सर्वभावेन परमात्मानमव्ययम् ॥८८॥ श्रुत्वैवं नारदो वाक्यं दिव्यं नारायणोदितम्॥ अत्यंतं भक्ति

मान् देव एकांतित्वमुपेयिवान्॥८९॥ नारायणमृषिं देवं दशवर्षाण्यनन्यभाक् ॥ इमं जपित्वा चाप्नोति तद्विष्णोः परमं पदम् ॥ ९० ॥ किं तस्य बहुभिर्मंत्रैः किं तस्य बहुभिर्व्रतैः ॥ नमो नारायणायेति मंत्रःसर्वार्थसाधकः॥९१॥ किं तस्य दानैः किं तीर्थैः किं तपोभिः

किमध्वरैः ॥ यो नित्यं ध्यायते देवं नारायणमनन्यधीः ॥९२॥ ये नृशंसा दुरात्मानः पापाचाररतास्तथा॥तेऽपि यांति परं स्थानं नारायणपरायणाः ॥ ९३ ॥ अनन्यया मंदबुद्ध्या प्रतिभाति दुरात्मनाम् ॥ कुतर्काज्ञानदृष्टीनां विभ्रांतेंद्रियवर्त्मनाम् ॥ ९४ ॥ नमो

नारायणायेति ये विदुर्ब्रह्म शाश्वतम्॥ अंतकाले जपाद्यांति तद्विष्णोः परमं पदम् ॥ ९५ ॥ आचारहीनोऽपि मुनिप्रवीर भक्त्याविहीनोऽपि विनिंदितोऽपि॥किं तस्य नारायणशब्दमात्रतो विमुक्तपापो विशतेऽच्युतां गतिम्॥९६॥ कांतारवनदुर्गेषु कृच्छ्रेष्वापत्सु संयुगे॥

दस्युभिः सन्निरुद्धश्च नामभिर्मां प्रकी
र्तयेत् ॥ ९७ ॥ जन्मांतरसहस्रेषु तपो
ध्यानसमाधिभिः ॥ नराणां क्षीणपा
पानां कृष्णे भक्तिः प्रजायते ॥ ९८ ॥
नाम्नोऽस्ति यावती शक्तिः पापनिर्हर
णे हरेः ॥ श्वपचोऽपि नरः कर्तुं क्षमस्ता
वन्न किल्बिषम् ॥ ९९ ॥ न तावत्पाप

मस्तीह यावन्नामाहृतं हरेः ॥ अतिरेक
भयादाहुः प्रायश्चित्तांतरं वृथा ॥ १०० ॥
गत्वा गत्वा निवर्तंते चंद्रसूर्यादयो ग्र
हाः ॥ अद्यापि न निवर्तंते द्वादशाक्षर
चिंतकाः ॥ १०१ ॥ न वासुदेवात्परम
स्ति मंगलं न वासुदेवात्परमस्ति पाव
नम् ॥ न वासुदेवात्परमस्ति दैवतं तं वा

सुदेवं प्रणमन्न सीदति ॥ १०२ ॥ इमां रहस्यां परमामनुस्मृतिं योऽधीत्य बुद्धिं लभते च नैष्ठिकीम् ॥ विहाय पापं विनिमुच्य संकटात् स वीतरागो विचरेन्महीमिमाम् ॥ १०३ ॥ इति श्रीमन्महाभारते शतसाहस्र्यां संहितायां वैयासिक्यामानुशासनिके पर्वणि दानधर्मे श्रीविष्णोर्दिव्यमनुस्मृतिस्तोत्रं संपूर्णम् ॥ शुभं भवतु ॥ ॥ ॥

॥ इति अनुस्मृतिः समाप्ता ॥

॥ अथ गजेंद्रमोक्ष प्रारभ्यते ॥



श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगोपालकृष्णाय
नमः ॥ शतानीक उवाच ॥ मया हि
देवदेवस्य विष्णोरमिततेजसः ॥ श्रुताः
संभूतयः सर्वा गदतस्तव सुव्रत ॥ १ ॥ य
दि प्रसन्नो भगवाननुग्राह्योऽस्मि वा य
दि ॥ तदहं श्रोतुमिच्छामि नृणां दुःस्व
प्ननाशनम् ॥ २ ॥ स्वप्नादिषु महाभाग दृ

श्रूयंते ये शुभाशुभाः ॥ फलानि च प्रय
च्छंति तद्गुणान्येव भार्गव ॥ ३ ॥ तादृ
क् पुण्यं पवित्रं च नृणामतिशुभप्रदम् ॥
दुष्टस्वप्नोपशमनं तन्मे विस्तरतो वद
॥ ४ ॥ शौनक उवाच ॥ इदमेव महा
भाग पृष्टवान्स्वपितामहम् ॥ भीष्मं ध
र्मभृतां श्रेष्ठं धर्मपुत्रो युधिष्ठिरः ॥५॥

भीष्म उवाच ॥ आद्यं पुरुषमीशानं पु
रुहूतं पुरातनम् ॥ ऋतमेकाक्षरं ब्रह्म व्य
क्ताव्यक्तं सनातनम् ॥ ६॥ असच्च सच्च
यद्विश्वं नित्यं सदसतः परम् ॥ परं परा
णां स्रष्टारं पुराणं परमव्ययम् ॥७॥ मां
गल्यं मंगलं विष्णुं वरेण्यमनघं शुचि
म् ॥ नमस्कृत्य हृषीकेशं चराचरगुरुं

हरिम् ॥८॥ प्रवक्ष्यामि महापुण्यं कृष्ण द्वैपायनस्य च॥ येनोक्तेन श्रुतेनापि न श्यते सर्वपातकम् ॥ ९ ॥ नारायणसमो देवो न भूतो न भविष्यति ॥ एतेन सत्यवाक्येन सर्वार्थान् साधयाम्यहम् ॥ १०॥ किं तस्य बहुभिर्मंत्रैः किं तस्य बहुभिर्व्रतैः ॥ नमो नारायणायेति मं

त्रः सर्वार्थसाधकः ॥ ११ ॥ जज्ञे बहुज्ञं परमत्युदारं यं द्वीपमध्ये सुतमात्मवंतम् ॥ पराशराद्गंधवती महर्षेस्तस्मै नमोऽज्ञानतमोनुदाय ॥ १२ ॥ नमो भगवते तस्मै व्यासायामिततेजसे॥ यस्य प्रसादाद्वक्ष्यामि नारायणकथामिमाम् ॥ १३ ॥ वैशंपायनमासीनं पुराणो

क्तिविचक्षणम् ॥ इममर्थं स राजर्षिः पृ
ष्टवान् जनमेजयः ॥ १४ ॥ जनमेज
य उवाच ॥ किं जपन्मुच्यते पापात्
किं जपन्सुखमश्नुते ॥ दुःस्वप्ननाशनं
पुण्यं श्रोतुमिच्छामि मानद ॥ १५ ॥ वै
शंपायन उवाच ॥ एवमेव पुरा प्रश्नं पृ
ष्टवांस्ते पितामहः ॥ भीष्मं वै व्रतिनां

श्रेष्ठं तं चाहं कथयामि ते ॥ १६ ॥ दे
वव्रतं महाप्राज्ञं सर्वशास्त्रविशारदम् ॥
विनयेनोपसंगम्य पर्यपृच्छद्युधिष्ठिरः
॥ १७ ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ दुःस्वप्नदर्शनं
घोरमवेक्ष्य भरतर्षभ ॥ प्रयतः किं ज
पेज्जाप्यं विबुद्धः किमनुस्मरेत् ॥ १८ ॥
कस्य कुर्यान्नमस्कारं प्रातरुत्थाय मान

वः ॥ किं च ध्यायेत सततं किं पूज्यं वा भवेत्सदा ॥ १९ ॥ पितामहप्रसादेन बुद्धिभेदो भवेन्न मे ॥ तदहं श्रोतुमिच्छामि ब्रूहि नो वदतां वर ॥२०॥ भीष्म उवाच ॥ शृणु राजन्महाबाहो कथयिष्येह शांतिकम् ॥ दुःस्वप्नदर्शने जाप्यं यद्वा नित्यं समाहितैः ॥ २१ ॥

अत्राप्युदाहरंतीममितिहासं पुरातनम् ॥ गजेंद्रमोक्षणं पुण्यं कृष्णस्याद्भुतकर्मणः ॥ २२॥ सर्वरत्नमयः श्रीमांस्त्रिकूटो नाम पर्वतः ॥ सुतः पर्वतराजस्य सुमेरोर्भास्करद्युतेः ॥ २३ ॥ क्षीरोदजलवीच्युग्रैर्धौतामलशिलातलः ॥ उत्थितः सागरं भित्वा देवर्षिगणसेवितः

॥ २४॥ अप्सरोभिः परिवृतः श्रीमान्
प्रस्रवणाकुलः॥ गंधर्वैः किन्नरैर्यक्षैः सि
द्धचारणपन्नगैः ॥ २५ ॥ मृगैः सिंहैर्ग
जेंद्रैश्च वृतगात्रो विराजते ॥ पुन्नागैःक
र्णिकारैश्च सुबिल्वैर्दिव्यपाटलैः ॥२६॥
चूतनिंबकदंबैश्च चंदनागरुचंपकैः॥शा
लैस्तालैस्तमालैश्च तरुभिश्चार्जुनैस्तथा

॥२७॥ बकुलैः कुंदपुष्पैश्च सरलैर्देवदा
रुभिः ॥ मंदारकुसुमैश्चान्यैः पारिजातै
श्च सर्वशः ॥ २८ ॥ एवं बहुविधैर्वृक्षैः
सर्वतः समलंकृतः ॥ नानाधात्वंकितैः
शृंगैः प्रस्रवद्भिः समंततः॥२९॥ शोभि
तो रुचिरप्रख्यैस्त्रिभिर्विस्तीर्णसानुभिः
॥ मृगैः शाखामृगैः सिंहैर्मातंगैश्च सदा

मदैः ॥ ३० ॥ जीवजीवकसंघुष्टं चको
रशिखिनादितम्॥ तस्यैकं कांचनं शृंगं
सेव्यते यद्दिवाकरः ॥ ३१॥ नानापुष्प
समाकीर्णं नानाशृंगैः समाकुलम्॥ द्वि
तीयं राजतं शृंगं सेव्यते यन्निशाकरः
॥ ३२ ॥ पांडुरांबुदसंकाशं तुषारचयस
न्निभम् ॥ वज्रेंद्रनीलवैडूर्यतेजोभिर्भा

सयन्नभः ॥ ३३ ॥ तृतीयं ब्रह्मसदनं
प्रकृष्टं शृंगमुत्तमम् ॥ पद्मरागसमप्रख्यं
तारागणसमन्वितम् ॥ ३४ ॥ नैतत्कृत
घ्नाः पश्यंति न नृशंसा न नास्तिकाः ॥
नातप्ततपसो लोके ये च पापकृतो ज
नाः ॥ ३५ ॥ नानाराधितगोविंदाः शै
लं पश्यंति मानवाः॥ तस्य सानुमतः पृ

ष्ठे सरः कांचनपंकजम् ॥ ३६ ॥ का
रंडवसमाकीर्णं राजहंसोपशोभितम् ॥
मत्तभ्रमरसंघुष्टं चकोरशिखिनादितम्
॥ ३७ ॥ कमलोत्पलकह्लारपुंडरीकोप
शोभितम् ॥ कुमुदैः शतपत्रैश्च कांच
नैः समलंकृतम् ॥ ३८ ॥ पद्मैर्मरकतप्र
ख्यैः पुष्पैः कांचनसन्निभैः॥ गुल्मैः की

चकवेणूनां समंतात्परिवारितम्॥३९॥
अत्यद्भुतं महास्थानं विचित्रशिखराकु
लम् ॥ शतयोजनविस्तीर्णं शतयोज
नमायतम् ॥ ४० ॥ पंचयोजनमूर्धानं
सर एतत्प्रमाणतः ॥ हिमखंडोदकं रा
जन् सुस्वादममृतोपमम् ॥४१॥ त्रैलो
क्येऽदृष्टपूर्वं च यत्तत्सरमनुत्तमम् ॥

ग.
८

सुप्रसन्नं सरो दिव्यं देवानामपि दुर्लभम् ॥ ४२ ॥ खातेन द्विगुणं प्रोक्तं शरद्द्यौरिव निर्मलम् ॥ उपहाराय देवानां सिद्धाद्यर्चितपंकजम् ॥४३॥ तस्मिन्सरसि दुष्टात्मा विरूपोंऽतर्जलाशयः ॥ आसीद् ग्राहो गजेंद्राणां दुराधर्षो महाबलः ॥४४॥ अथ दंतोज्ज्वलमुखः कदाचिद्गजयूथपः ॥ आजगाम तृषाक्रांतः करेणुपरिवारितः ॥ ४५ ॥ मदस्रावी जलाकांक्षी पादचारीव पर्वतः ॥ वासयन्मदगंधेन महानैरावतोपमः ॥ ४६ ॥ गजो ह्यंजनसंकाशो मदाच्चलितलोचनः ॥ तृषितः पानकामोऽयमवतीर्णश्च तत्सरः ॥ ४७ ॥ पिबतस्त

मो.
८

स्य तत्तोयं ग्राहश्च समपद्यत ॥ सुलीनः पंकजवने यूथमध्यगतः करी ॥ ४८ ॥ गृहीतस्तेन रौद्रेण ग्राहेणातिबलीयसा ॥ पश्यंतीनां करेणूनां क्रोशंतीनां सुदारुणम् ॥ ४९ ॥ नीयते पंकजवने ग्राहेणाव्यक्तमूर्तिना ॥ गजो ह्याकर्षते तीरं ग्राहश्चाकर्षते जलम् ॥५०॥ तयो

र्युद्धं महाघोरं दिव्यवर्षसहस्रकम् ॥ वारुणैः संयुतः पाशैर्निष्प्रयत्नगतिः कृतः ॥५१॥ वेष्ट्यमानः स घोरैस्तु पाशैर्नागो दृढैस्तथा ॥ विस्फूर्जितमहाशक्तिर्विक्रोशंश्च महारवान् ॥ ५२॥ व्यथितः स निरुत्साहो गृहीतो घोरकर्मणा ॥ परमापदमापन्नो मनसाचिंतयद्धरिम्

॥ ५३ ॥ स तु नागवरः श्रीमान्नाराय
णपरायणः ॥ तमेव शरणं देवं गतः स
र्वात्मना तदा ॥ ५४ ॥ एकाग्रो निगृ
हीतात्मा विशुद्धेनांतरात्मना ॥ नैक
जन्मांतराभ्यासाद्भक्तिमान् गरुडध्व
जे ॥ ५५ ॥ नान्यं देवं महादेवात् पू
जयामास केशवात् ॥ दिग्बाहुं स्वर्ग

मूर्धानं भूःपादं गगनोदरम् ॥५६॥ आ
दित्यचंद्रनयनमनंतं विश्वतोमुखम् ॥
भूतात्मानं च मेघाभं शंखचक्रगदाध
रम् ॥ ५७ ॥ सहस्त्रशुभनामानमादि
देवमजं विभुम् ॥ संगृह्य पुष्कराग्रेण
कांचनं कमलोत्तमम् ॥ ५८ ॥ निवेद्य
मनसा ध्यात्वा पूजां कृत्वा जनार्दने॥

आपद्विमोक्षमन्विच्छन् गजः स्तोत्रमुदीरयत् ॥५९॥ गजेंद्र उवाच ॥ ॐ नमो मूलप्रकृतये अजिताय महात्मने॥ अनाश्रयाय देवाय निःस्पृहाय नमो नमः ॥ ६० ॥ नम आद्याय बीजाय आर्षेयाय प्रवर्तिने ॥ अनंताय च नैकाय अव्यक्ताय नमो नमः ॥ ६१ ॥

नमो गुह्याय गूढाय गुणाय गुणधर्मिणे ॥ अतर्क्यायाप्रमेयाय अतुलाय नमो नमः ॥ ६२॥ नमः शिवाय शांताय निश्चयाय यशस्विने ॥ सनातनाय पूर्वाय पुराणाय नमो नमः ॥६३ ॥ नमो जगत्प्रतिष्ठाय गोविंदाय नमो नमः ॥ नमो देवाधिदेवाय स्वभावाय न

मो नमः ॥ ६४॥ नमोऽस्तु पद्मनाभा
य सांख्ययोगोद्भवाय च ॥ विश्वेश्वराय
देवाय शिवाय हरये नमः ॥ ६५ ॥ न
मोऽस्तु तस्मै देवाय निर्गुणाय गुणात्म
ने ॥ नारायणाय देवाय देवानां पतये
नमः ॥ ६६ ॥ नमो नमः कारणवाम
नाय नारायणायामितविक्रमाय ॥ श्री

शार्ङ्गचक्रासिगदाधराय नमोऽस्तु त
स्मै पुरुषोत्तमाय ॥ ६७॥ गुह्याय वेद
निलयाय महोदराय सिंहाय दैत्य
निधनाय चतुर्भुजाय ॥ ब्रह्मेंद्ररुद्रमुनि
चारणसंस्तुताय देवोत्तमाय वरदाय
नमोऽच्युताय ॥ ६८ ॥ नागेंद्रभोगश
यनासनसुप्रियाय गोक्षीरहेमशुकनी

लघनोपमाय ॥ पीतांबराय मधुकैटभ
नाशनाय विश्वाय चारुमुकुटाय नमो
ऽक्षराय ॥ ६९ ॥ नाभिप्रजातकमला
सनसंस्तुताय क्षीरोदकार्णवनिकेतय
शोधराय ॥ नानाविचित्रमुकुटांगदभू
षणाय योगेश्वराय विरजाय नमो वरा
य ॥ ७० ॥ भक्तिप्रियाय वरदीप्तिसुद

र्शनाय फुल्लारविंदविपुलायतलोचना
य ॥ देवेंद्रविघ्नशमनोद्यतपौरुषाय ना
रायणाय वरदाय नमोऽच्युताय ७१
नारायणाय परलोकपरायणाय काला
य कालकमलायतलोचनाय ॥ रामा
य रावणविनाशकृतोद्यमाय धीराय
धीरतिलकाय नमो वराय ॥ ७२॥ प

ह्यासनाय मणिकुंडलभूषणाय कंसांत
काय शिशुपालविनाशनाय ॥ गोवर्ध
नाय सुरशत्रुनिकृंतनाय दामोदराय
विरजाय नमो वराय ॥ ७३॥ ब्रह्माय
नाय त्रिदशायनाय लोकैकनाथाय हि
तात्मकाय ॥ नारायणायार्तिविनाश
नाय महावराहाय नमस्करोमि॥७४॥

कूटस्थमव्यक्तमचिंत्यरूपं नारायणं
कारणमादिदेवम् ॥ युगांतशेषं पुरुषं
पुराणं तं वासुदेवं शरणं प्रपद्ये ॥७५॥
अदृश्यमच्छेद्यमनंतमव्ययं महर्षयो
ब्रह्ममयं सनातनम् ॥ विंदंति यं वै पु
रुषं पुरातनं तं वासुदेवं शरणं प्रपद्ये
॥ ७६ ॥ उत्तिष्ठतस्तस्य जलोरुकुक्षे

र्महावराहस्य महीं विदार्य ॥ विधुन्व
तो वेदमयं शरीरं लोकांतरस्थं मुनयो
गृणंति ॥ ७७ ॥ योगेश्वरं चारुविचित्र
मौलिं ज्ञेयं समस्तं प्रकृतेः परस्थम् ॥
क्षेत्रज्ञमात्मप्रभवं वरेण्यं तं वासुदेवं
शरणं प्रपद्ये ॥ ७८ ॥ कार्यक्रियाकार
णमप्रमेयं हिरण्यबाहुं वरपद्मनाभम् ॥

महाबलं वेदनिधिं सुरोत्तमं तं वासुदे
वं शरणं प्रपद्ये ॥ ७९ ॥ किरीटकेयूर
महार्हनिष्कैर्मण्युत्तमालंकृतसर्वगात्र
म् ॥ पीतांबरं कांचनचित्रनद्धमालाध
रं केशवमभ्युपैमि ॥ ८० ॥ भवोद्भवं
वेदविदां वरिष्ठं योगात्मकं सांख्यविदां
वरिष्ठम् ॥ आदित्यचंद्राग्निवसुप्रभावं

प्रभुं प्रपद्येऽच्युतमात्मवंतम् ॥ ८१ ॥
यदक्षरं ब्रह्म वदंति सर्वगं निशम्य य
न्मृत्युमुखात्प्रमुच्यते ॥ तमीश्वरं युक्त
मनुत्तमैर्गुणैः सनातनं लोकगुरुं नमा
मि ॥ ८२ ॥ नमस्तस्मै वराहाय लील
योद्धरते महीम् ॥ खुरमध्यगतो यस्य
मेरुः खुरखुरायते॥८३॥ श्रीवत्सांकं म

हादेवं देवगुह्यमनूपमम् ॥ प्रपद्ये सूक्ष्म
मचलं वरेण्यमभयप्रदम् ॥ ८४ ॥ प्रभ
वं सर्वभूतानां निर्गुणं परमेश्वरम् ॥ प्र
पद्ये मुक्तसंगानां यतीनां परमां गति
म् ॥ ८५ ॥ प्रभवं तं गुणाध्यक्षमक्षरं
परमं पदम् ॥ शरण्यं शरणार्तानां प्रप
द्ये भक्तवत्सलम् ॥८६॥ त्रिविक्रमं त्रि

लोकेशं सर्वेषां प्रपितामहम् ॥ योगा
त्मानं महात्मानं प्रपद्येऽहं जनार्दनम्
॥ ८७॥ आदिदेवमजं विष्णुं व्यक्ताव्य
क्तं सनातनम् ॥ नारायणमणीयांसं प्र
पद्ये ब्राह्मणप्रियम् ॥८८॥ अकूपाराय
देवाय नमः सर्वमहाद्युते ॥ प्रपद्ये देव
देवेशमणीयांसमणोः सदा॥८९॥एका

य लोकनाथाय परतः परमात्मने ॥ न
मःसहस्रशिरसेअनंताय नमोनमः९०
तमेव परमं देवमृषयो वेदपारगाः ॥
कीर्तयंति च सर्वे वै ब्रह्मादीनां पराय
णम् ॥ ९१ ॥ नमस्ते पुंडरीकाक्ष भक्ता
नामभयंकर ॥ सुब्रह्मण्य नमस्तेऽस्तु
त्राहिमां शरणागतम् ॥ ९२ ॥ तावद्भव

ग.
१८

ति मे दुःखं चिंता संसारसागरे ॥ याव
त्कमलपत्राक्षं न स्मरामि जनार्दनम्
॥ ९३ ॥ भीष्म उवाच ॥ भक्तिं तस्य
तु संचिंत्य नागस्यामोघसंस्तवात्॥ प्री
तिमानभवद्राजंश्छ्रुत्वा चक्रगदाधरः
॥ ९४ ॥ आरुह्य गरुडं विष्णुराजगाम
सुरोत्तमः ॥ सांनिध्यं कल्पयामास त

स्मिन् सरसि लोकधृक् ॥ ९५ ॥ ग्राह
ग्रस्तं गजेंद्रं च तं ग्राहं च जलाशयात्॥
उज्जहाराप्रमेयात्मा तरसा मधुसूदनः
॥ ९६ ॥ जलस्थं दारयामास ग्राहं चक्रे
ण माधवः ॥ मोचयामास नागेंद्रं पाशे
भ्यः शरणागतम् ॥ ९७ ॥ स हि देवल
शापेन हूहूर्गंधर्वसत्तमः ॥ ग्राहत्वमग

मत्कृष्णाद्वधं प्राप्य दिवं गतः ॥ इदम
प्यपरं गुह्यं राजन्पुण्यतमं शृणु ॥९८॥
युधिष्ठिर उवाच ॥ कथं शापोऽभवत्ता
वद्गंधर्वस्य महात्मनः ॥ एतदिच्छाम्य
हं श्रोतुं विस्तरेण पितामह ॥९९॥ भी
ष्म उवाच ॥ यथा तौ शापितौ तेन
देवलेन महात्मना ॥ हाहाहूहूरिति

ख्यातौ गीतवाद्यविशारदौ ॥ १०० ॥
उर्वशी मेनका रंभा तथान्ये चाप्सरो
गणाः ॥ शक्रस्य पुरतो राजन् नृत्यंते
ताः सुमध्यमाः ॥ १ ॥ ततस्तु तौ गा
यमानौ गंधर्वौ राजसद्मनि ॥ अन्यो
न्यं कुरुतः स्पर्धां शक्रस्य पुरतः स्थितौ
॥ २ ॥ आवयोरुभयोर्मध्ये यः श्रेष्ठो

गीतवाद्ययोः ॥ तं वदस्व सुरश्रेष्ठ ज्ञा
त्वा गीतस्य लक्षणम् ॥ ३ ॥ गंधर्वयोर्व
चः श्रुत्वा प्रत्युवाच शतक्रतुः ॥ युवयो
र्गीतवाद्येषु विशेषो नोपलभ्यते ॥ ४ ॥
एक एव मुनिश्रेष्ठो देवलो नाम नाम
तः ॥ युवयोः संशयच्छेत्ता भविष्यति
न संशयः ॥ ५ ॥ ततस्तु तौ शक्रवचो

निशम्य प्रणम्य राजन् शिरसा सुरो
त्तमम् ॥ गतौ सुहृष्टौ जयकांक्षिणौ
तौ यत्राश्रमे तिष्ठति स द्विजाग्र्यः ॥ ६ ॥
ततो दृष्ट्वा मुनिश्रेष्ठं देवलं शंसितव्रतम् ॥
अभिवाद्य महात्मानमूचतुः पार्श्वतः
स्थितौ ॥ ७ ॥ शक्रेण प्रेषितौ देव त्वत्स
मीपे द्विजोत्तम ॥ एकस्य नौ जयं देहि

यत्ते मनसि रोचते ॥८॥ पृथक् चरंतौ गायंतौ रुचिरं मधुराक्षरम् ॥ न किंचिद्वदते वाक्यं मुनिर्मौनस्य धारणात् ॥ ९ ॥ शृण्वन्नपि पदं तेषां न किंचिद्वदते मुनिः ॥ तदा तौ कुपितौ तस्य देवलस्य महात्मनः ॥ १० ॥ ऊचतुश्च रुषा वाक्यं गंधर्वौ कालचोदितौ ॥ मूढोऽयं

नाभिजानाति निश्चयं गीतवाद्ययोः ॥ ११ ॥ निशम्य तद्वचस्तेषां गंधर्वाणां मदान्वितम् ॥ क्रोधादुत्थाय विप्रेंद्र इदं वचनमब्रवीत् ॥ १२ ॥ एष हूहूर्दुरात्मा तु ग्राहत्वं यातु मूढधीः ॥ त्वमेव गजराजस्तु भवस्व गिरिगह्वरे ॥ १३ ॥ एवं शापं ददौ क्रुद्धो देवलः सुमहात

पाः ॥ ततस्तौ शापितौ तेन देवलेन म
हात्मना ॥ १४ ॥ प्रणम्य शिरसा वि
प्रं गंधर्वाविदमूचतुः ॥ भूमंडलगतौ ह्या
वां प्रसादं कुरु सुव्रत ॥ १५ ॥ निश्चयं
वद विप्रेंद्र येन शापाद्विमुच्यतः ॥ त
तस्तौ पुरुषौ दृष्ट्वा उभौ शापभयार्दि
तौ ॥ १६ ॥ प्रत्युवाच मुनिश्रेष्ठो गंध

र्वाणां भयापहम् ॥ मेरुपृष्ठे सरो रम्यं
बहुवृक्षसमाकुलम् ॥१७॥ नानापक्षि
गणाढ्यं च द्वीतीय इव सागरः ॥ त
स्मिन् सरोवरे रम्ये ग्राहो नित्यं भवि
ष्यसि ॥ १८ ॥ तृषार्तस्तत्र मातंगो ग
मिष्यति नगोत्तमात् ॥ तयोर्मध्ये म
हद्युद्धं भविष्यति सुदारुणम् ॥ १९ ॥

ग्राहेणाकृष्यमाणस्तु गजः स्तोत्रं करि
ष्यति ॥ तदैव देवदेवेशस्तुष्यते ना
त्र संशयः ॥ २० ॥ ततो नारायणः प्री
तःशापात्त्वांमोचयिष्यति॥इत्युक्त्वा
ऋषिणा तेन वरेणैतौ प्रमोदितौ॥ २१॥
ग्राहत्वमगमत्सोऽथ वधं प्राप्य दिवं ग
तः ॥ आपद्विमुक्तौ युगपद्गजो गंधर्व

एव च ॥ २२॥ गजोपि मुक्ततां यातः
श्रीकृष्णेन विमोक्षितः ॥ तस्माच्छापा
द्विनिर्मुक्तो गजो गंधर्व एव च ॥२३॥
तौ च स्वं स्वं वपुः प्राप्य प्रणिपत्य ज
नार्दनम् ॥ गजो गंधर्वराजश्च परां नि
र्वृतिमागतौ ॥ २४ ॥ प्रीतिमान् पुंडरी
काक्षः शरणागतवत्सलः ॥ अभवद्देवदे

वेशस्ताभ्यां चैव प्रपूजितः ॥ २५ ॥
भजंतं गजराजानमवदन्मधुसूदनः ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ ये मां त्वां च सर
श्चैव ग्राहस्य च विदारणम्॥२६॥गुल्म
कीचकवेणूनां तं च शैलवरं तथा ॥ प्र
भासं भास्करं गंगां नैमिषारण्यपुष्कर
म् ॥ २७॥ प्रयागं ब्रह्मतीर्थं च दंडका

रण्यमेव च ॥ ये स्मरिष्यंति मनुजाः
प्रयताः स्थिरबुद्धयः ॥ २८ ॥ दुःस्वप्नो
नश्यते तेषां सुस्वप्नश्च भविष्यति ॥ अ
निरुद्धं गजं ग्राहं वासुदेवं महाद्युतिम्
॥ २९ ॥ संकर्षणं महात्मानं प्रद्युम्नं च
तथैव च ॥ मत्स्यं कूर्मं वराहं च वामनं
तार्क्ष्यमेव च ॥ ३० ॥ नारसिंहं च ना

गेंद्रं सृष्टिप्रलयकारकम् ॥ विश्वरूपं हृ
षीकेशं गोविंदं मधुसूदनम् ॥ ३१ ॥
सहस्राक्षं चतुर्बाहुं मुरारिं गरुडध्वज
म् ॥ त्रिदशं त्वदितिं देवं दृढभक्तिमनुत्त
मम् ॥ ३२ ॥ वैकुंठं दुष्टदमनं मुक्तिदं
मधुसूदनम् ॥ एतानि प्रातरुत्थाय संस्म
रिष्यंति ये नराः ॥ ३३ ॥ सर्वपापैः प्रमु

च्यंते विष्णुलोकमवाप्नुयुः ॥ भीष्म उवा
च ॥ एवमुक्त्वा महाराज गजेंद्रं मधु
सूदनः ॥ ३४ ॥ स्पर्शयामास हस्तेन ग
जं गंधर्वमेव च ॥ तौ च स्पृष्टौ ततः स
द्यो दिव्यमाल्यांबरावुभौ ॥ ३५ ॥ तमे
व मनसा प्राप्य जग्मतुस्त्रिदशालयम् ॥
ततो दिव्यवपुर्भूत्वा हस्तिराट् परमं पद

ग. २६

मो.

म् ॥ ३६ ॥ गच्छतिस्म महाबाहो नारा
यणपरायण: ॥ ततो नारायण: श्रीमा
न्मोचयित्वा गजोत्तमम् ॥ ३७ ॥ ऋ
षिभिस्तूयमानोग्र्यैर्वेदगुह्यपराक्षरै: ॥
तत: स भगवान्विष्णुर्दुर्विज्ञेयगति: प्र
भु: ॥ ३८ ॥ शंखचक्रगदापाणिरंतर्धा
नं समाविशत् ॥ वैशंपायन उवाच ॥

२६

गजेंद्रमोक्षणं श्रुत्वा कुंतीपुत्रो युधिष्ठि
र: ॥ ३९ ॥ भ्रातृभि: सहित: सम्यक्
ब्राह्मणैर्वेदपारगै: ॥ पूजयामास देवेशं
पार्श्वस्थं मधुसूदनम् ॥ ४० ॥ विस्मयो
त्फुल्लनयन: श्रुत्वा नागस्य मोक्षणम्॥
ऋषयश्च महाभागा: सर्वे प्रांजलय:
स्थिता: ॥ ४१ ॥ अजं वरेण्यं वरपद्मना

भं महाबलं वेदनिधिं सुरोत्तमम् ॥ तं वेदगुह्यं पुरुषं पुराणं ववंदिरे वेदविदां वरिष्ठम् ॥ ४२ ॥ एतत्पुण्यं महाबाहो नराणां पुण्यकर्मणाम् ॥ दुःस्वप्नदर्शने घोरे श्रुत्वा पापैः प्रमुच्यते॥४३॥तस्मात्त्वं हि महाराज प्रपद्य शरणं हरिम् ॥ विमुक्तः सर्वपापेभ्यः प्राप्स्यसे परमं पद

म्॥४४॥यदा महाग्राहगृहीतकातरं सुपुष्पिते पद्मवने महाद्विपम् ॥ विमोक्षयामास गजं जनार्दनो दुःस्वप्ननाशं च सुखोदयं सदा ॥ ४५ ॥ परं पराणां परमं पवित्रं परेशमीशं सुरलोकनाथम्॥ सुरासुरैरर्चितपादपद्मं सनातनं लोकगुरुं नमामि ॥ ४६ ॥ वरगजशरणा

म. २८

द्विमुक्तिहेतुं पुरुषवरं स्तुतिदिव्यदेहगी
तम्॥सततमपिपठंतिये तु तेषामभिहि
तमरणांतकिल्बिषापहं स्यात् ॥४७॥
दृढबद्धधर्ममूलो वेदस्कंधः पुराणशा
खाढ्यः॥क्रतुकुसुमो मोक्षफलो मधुसू
दनपादपो जयति ॥ ४८ ॥ नमो ब्रह्म
ण्यदेवाय गोब्राह्मणहिताय च ॥ जग

मो. २८

द्धिताय कृष्णाय गोविंदाय नमो नमः
॥४९॥ आकाशात्पतितं तोयं यथा ग
च्छति सागरम् ॥ सर्वदेवनमस्कारः के
शवं प्रति गच्छति ॥ ५० ॥ वेदे रामा
यणे चैव पुराणे भारते तथा ॥ आदौ
मध्ये तथा चांते हरिः सर्वत्र गीयते५१
सर्वरत्नमयो मेरुः सर्वाश्चर्यमयं नभः॥

ग. २९

सर्वतीर्थमयी गंगा सर्वदेवमयो हरिः ॥१५२॥ गीता सहस्रनामैव स्तवराजो ह्यनुस्मृतिः ॥ गजेंद्रमोक्षणं चैव पंचरत्नानि भारते ॥ १५३॥ इति श्रीमन्महाभारते शतसाहस्र्यां संहितायां शांतिपर्वणि भीष्मयुधिष्ठिरसंवादे गजेंद्रमोक्षः समाप्तः ॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

मो. २९

This bookes written by Javaji dadaji at Bombay in Nirnayasagar chapkhana

हें पुस्तक मुंबईत जावजी दादाजी यांनीं आपल्या
'निर्णयसागर' छापखान्यांत छापिलें.
शके १८०९.

॥ इति गजेंद्रमोक्षः समाप्तः ॥

॥ इति पंचरत्नगीता समाप्ता ॥

[OrderDescription]
,CREATED=27.08.19 13:56
,TRANSFERRED=2019/08/27 at 14:17:39
,PAGES=81
,TYPE=STD
,NAME=S0001547
,Book Name=M-693-BHIDHAYSATVARAJ ANUSMRITI
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF

FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF

FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,